

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.2>

УДК 332.14:338.246.8(477)

*О. Ю. Бобровська,
д. держ. упр., професор, професор кафедри економіки та економічної безпеки,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2174-9040>*

РЕСУРСНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБКИ Й УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ КРАЇНИ

*О. Bobrovska,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department
of Economics and Social and Economic Security, University of Customs and Finance*

RESOURCE PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT AND MANAGEMENT OF ECONOMIC RECOVERY PROCESSES IN THE COUNTRY'S REGIONS

На сучасному етапі створення умов для повоєнного відновлення України на макрорівні, регіональному і локальному рівнях є одним із головних пріоритетів і зобов'язань державних і регіональних органів влади. Однак в умовах воєнного часу існує велика низка нових і попередньо сформованих проблем. З'ясовано, що основою для досягнення запланованих цілей і завдань слугують ухвалені численні стратегії, програми, плани і заходи щодо відновлення економіки країни і регіонів. Акцентовано на недостатності пов'язаності планованих заходів з видами

пошкоджень, їх кількісним виразом, на недостатності компонентів ухвалюваних рішень. Відмічена відсутність у звітах про виконання планів кількісної оцінки причин, недоліків і прорахунків, відповідальних за забезпечення результатів і дієвого управління з боку призначених керівників. Встановлено, що має місце недовикористання у складі рушійних сил розвитку областей системи власних ресурсів і відсутнє або недостатнє узгодження планованих заходів з наявними ресурсами, недостатня узгодженість і поєднання процесів консолідації зусиль і способів реагування на причини невиконання. Зазначено доцільність їх подальшого нормативного і організаційного обґрунтування. Розроблено пропозиції щодо зміни такого стану. Аргументовано необхідність поглиблення уваги державної і регіональної влади до відсутності в стратегіях і планах відновлення розділу «Ресурсне забезпечення запланованих заходів» та до створення і розвитку нематеріальних ресурсів, до їх тісної інтеграції з матеріальними ресурсами. Наведена систематизація обох видів ресурсів і побудований ланцюг їх використання й оновлення, що дозволить знизити ризики невиконання цілей відновлення і розвитку економіки регіонів. Запропоновано елементи організаційного забезпечення ресурсних заходів у врахуванням чутливих індикаторів оцінювання ефективності ресурсної підтримки процесів відновлення.

At the present stage, creating conditions for the post-war recovery of Ukraine at the macro, regional and local levels is one of the main priorities and obligations of state and regional authorities. However, in wartime conditions, there is a large number of new and previously formed problems. It was found that the basis for achieving the planned goals and objectives are the adopted numerous strategies, programs, plans and measures for the recovery of the economy of the country and regions. Their content was summarized and it was emphasized that they have acquired a chronic tendency to non-fulfillment over a long period. The study is devoted to the search for unused opportunities, insufficient elaboration and determination of the content of the measures and steps taken. Long-term development strategies were analyzed and problematic issues that impede the achievement of the planned results were identified. The emphasis

was placed on the insufficient connection of the planned measures with the types of damage, their quantitative expression, and the insufficiency of the components of the decisions made. The absence of quantitative assessment of causes, shortcomings and miscalculations responsible for ensuring results and effective management by the appointed managers in the reports on the implementation of plans is noted. It is shown that only financial reasons are emphasized among the root causes of failure to implement planned measures. Although this is not the only and not the main reason for the disruption of the deadlines and content of planned indicators. It is established that there is underuse of the system of own resources in the driving forces of the development of regions and the absence or insufficient coordination of planned measures with available resources, insufficient coordination and combination of processes of consolidation of efforts and methods of responding to the causes of non-implementation. The feasibility of their further regulatory and organizational justification is noted. Proposals are developed to change this situation. The need for deepening the attention of state and regional authorities to the absence of the section “Resource provision of planned measures” in the strategies and plans for the restoration and to the creation and development of intangible resources, to their close integration with material resources is argued. A systematization of both types of resources is presented and a chain of their use and renewal is built, which will reduce the risks of failure to meet the goals of recovery and economic development of regions. Elements of organizational support of resource measures are proposed, taking into account sensitive indicators of assessing the effectiveness of resource support for recovery processes.

Ключові слова: економіка, ресурси, відновлення, проблеми, процеси, управління, органи влади, стратегії, заходи, ефективність, регіональний рівень, державний рівень.

Keywords: economy, resources, recovery, problems, processes, management, authorities, strategies, measures, efficiency, regional level, state level.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвитку економіки України з Уряду приділяє велика увага від самого початку набуття країною незалежності. Наймасштабнішим і найпотужнішим документом організації дій у цьому напрямі стала розробка Національної економічної стратегії на період до 2030 р. [1]. Її появі передувало проведення комплексного аудиту економіки України Державною аудиторською службою та Рахунковою палатою України [2]. Основою для впровадження інноваційних перетворень в Україні стала Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Обрано сім ключових стратегічних цілей для трьох етапів реалізації Національної економічної стратегії: 2017–2020 рр., 2021–2025 рр., 2026–2030 рр. Було передбачено цільові показники за 3 векторами (розвитку, безпеки, відповідальності), які охоплюють 28 сфер розвитку. У червні 2024 р. Україна та Європейський Союз підписали Програму фінансової підтримки Ukraine Facility на період 2024–2027 рр., план для реалізації якої включив понад 150 квартальних індикаторів, які відповідають 69 реформам, поділеним на три основні блоки: базові реформи, економічні реформи та ключові сектори (секторальний розвиток) [3]. Основою для прискорення економічного відновлення та зміцнення інституційної спроможності країни повинні стати реформи щодо державного управління, управління державними фінансами, судової системи і реформа, що стосується боротьби з корупцією та «відмиванням» грошей. Економічні зміни заплановано здійснювати за напрямками: управління, фінансові ринки, управління державними активами та приватизація, людський капітал, а також бізнес-середовище та розроблення і затвердження стратегій секторального розвитку ключових галузей, які мають національне значення. Починаючи з 2017 р. почали проводитись комунікативні заходи для українських і міжнародних зацікавлених сторін, що дозволяють аналізувати зміни і проводити міжнародні конференції з питань відновлення економіки України. Вони вже відбулись у Швейцарії (4–5 липня 2022 р.), Лондоні (6 липня 2017 р., 21–22 червня 2023 р.), Копенгагені (27 червня 2018 р.), Торонто (2–4 липня 2019 р.), Вільнюсі (7–8 липня 2021 р.) і Берліні (11–12 червня 2024 р.). На них обговорювались отримані результати проєктів швидкого відновлення. Для якісної підготовки проєктів

відновлення України були залучені експерти світового рівня, європейського інвестиційного банку і європейської комісії консультативної команди. У січні 2023 р. стартувала багатостороння координаційна платформа донорів для України. Її співголовами є Україна, США та Євросоюз, членами — решта країн G7 (Велика Британія, Італія, Канада, Німеччина, Франція, Японія), а також з лютого 2024 р. Південна Корея, Нідерланди, Норвегія, Швеція та Берлін. Уже відбулося десять засідань керівної ради платформи (7 – у 2023 р., 3 – 2024 р.) [4].

План пріоритетних дій Уряду на 2025 р. [5] містить 392 кроки, які повинні бути забезпечені міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Забезпечення аналітичної обробки інформації для підготовки та ухвалення управлінських рішень у сфері відновлення та розвитку регіонів здійснюватиметься через єдину геоінформаційну систему здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад (постанова КМУ від 23 травня 2023 р. № 522), але вона поки що перебуває у стадії розроблення [6]. Відповідно до змісту і кількості прийнятих нормативно-законодавчих актів стосовно стратегування і програмування відновлення і розвитку України видно, що заплановані заходи охоплюють усі сфери і проблеми функціонування держави, життєвого простору і рівня життя населення. Вони чітко визначають зміст обраного стратегічного курсу розвитку країни. Водночас безпрецедентні виклики, пов'язані з воєнним станом у країні, впливають на реалізацію прийнятих стратегій з відновлення економіки країни, її енергетичну, інфраструктурну, промислову, сільськогосподарську та інші сфери діяльності. Одночасно зі здобутками у стратегічному плануванні й підготовці плануємих заходів відновлення поглибилась і тенденція хронічного невиконання запланованих заходів фактично на всіх рівнях. Ця тенденція почала формуватись ще до епідемії Covid-19, а російська повномасштабна агресія ще більше поглибила наявні економічні проблеми. В умовах падіння економіки у воєнний період продовження пошуку шляхів зміцнення економічного стану країни, виходу з економічної кризи і відновлення заходів має особливе значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ресурсна теорія пройшла досить довгий еволюційний шлях. Спочатку вона розглядалась як ресурсна теорія фірми. Цей аспект представлено в працях Е. Пенроуза (1959), В. Вернелдгельта (1984), Р. Рамельта (1987), Д. Тиса (1990), Дж. Барні (1991), М. Рамельта (1994), К. Коннерс і К. Прахаладе (1995), В. С. Катькало (2006), Г. Б. Клейнер (2007). В англomовній літературі вона визначається як RBV – resource-based view, у працях В. С. Кітькало – як ресурсна концепція економічних об'єктів у багатовимірному ринковому просторі. Під час формування ринкового простору України увага до багатьох аспектів, ресурсів підприємств стала приділятися і українськими вченими: Т. М. Безверхнюк, А. Е. Воронковою, Л. О. Українською, Н. В. Чебановою, О. Д. Гудзинською, Н. Г. Міщенко, І. А. Фесенко, А. М. Предеїним, А. В. Андрейчук, Е. Брігхмен, Н. Довгаль, С. Казес, В. Ковальовим, Н. Краснокутською, Г. Ларсен, Й. Петрович, В. Шиян та ін. Досліджувалися питання ролі, змісту й еволюції ресурсів, методологічні основи визначення складових частин ресурсного потенціалу розвитку підприємств, напрями розвитку ресурсної теорії та її використання при формуванні ресурсного підходу в теорії управління. Становлення розвитку ресурсного потенціалу було предметом дослідження М. Сторчевого і Н. Ревуцької [7].

Постановка завдання: розглянути систему стратегування, програмування і планування відновлення і розвитку економіки України на державному і регіональному рівнях, ресурси для їх забезпечення. Визначити невикористані можливості забезпечення і супроводу процесів відновлення за рахунок розвитку нематеріальних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст Національної економічної стратегії України на період до 2030 р., Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. [8], основних стратегій розвитку областей і, зокрема, Стратегії розвитку Дніпропетровської області до 2027 р. [9] та інших документів, у яких наведені заплановані показники розвитку країни і відновлення економіки, її областей і регіонів зі строками і заходами, ілюструє

бачення і розуміння органами державної і місцевої влади всіх напрямів, видів і кроків перебудови економіки і прогнозування очікуваних результатів стосовно забезпечення методологічних, організаційних і регулюючих інструментів їх здійснення. Але попри суттєвий прогрес в опануванні й методології розробки нормативно-законодавчих документів, обрані цілі залишаються виконаними не повністю. Їх недовиконання з боку влади пов'язується з руйнівними збитками загарбницької війни (і це дійсно так), але є серед причин і ті, які з війною не пов'язані. Причини такого стану глибоко не аналізуються і не оприлюднюються. У звітах не надаються навіть ті показники, що мають кількісний вираз і частково представлені в державній і регіональній статистиках, що не дає можливості простежити динаміку результатів і комплексних заходів щодо відновлення.

Сьогодні ситуація в економіці країни загострилась до такого ступеня, що подальше гальмування усунення недоліків в управлінні економікою регіонів без об'єктивної аналітичної оцінки її реального стану може призвести до незворотних наслідків не тільки для регіонів, а й для держави загалом. Оцінюванням результатів плину процесів відновлення займаються масово створювані агенції розвитку областей, інвестиційні агенції та інші структури, діяльність яких спрямовується на аналіз інноваційного розвитку і конкурентоспроможність регіонів. Але діють вони відокремлено і поки не охоплюють усі аспекти оновлення, не займаються питаннями об'єднаного корпоративного розвитку в державі. Аналітичні дані (статистичні) у джерелах публічної інформації з'являються із запізненням. Не сприяє проведенню аналізу економіки й обмеження до даних працюючих державних реєстрів, що пояснюється питаннями національної безпеки. Це призвело до ускладнень у роботі бізнесу в регіонах, навіть у тих, які не входять до зон бойових дій. Скорочення інформації стало тягарем для відновлення підприємництва, оскільки від відкритості даних залежить стабільність економіки і конкурентоспроможність підприємств. З 2022 р. закрито повний доступ до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Державного земельного кадастру,

Реєстру пошкодженого та знищеного майна (основи планування відбудови і розподілу джерел фінансування), що створює загрози неправильного використання ресурсів [10]. Ускладнюється питання вирішення запиту на фахівців з вищою і середньою освітою, які повинні самостійно вирішувати питання модернізації, проєктування, організації і забезпечення процесів відновлення і брати участь в їх реалізації.

Слід зазначити, що посилення на брак фінансів на економічну діяльність не завжди є виправданими. Фінансові причини є не єдиними, що дозволяють досягти запланованих результатів. Так, у 2024 р. бюджет Дніпропетровської області виконано на 110,8 % [11]. Найбільшим джерелом його наповнення є податок на доходи фізичних осіб, але запланованого соціального зростання не відбулось, хоча це було передбачено в програмах і планах розвитку області.

Розробка заходів стосовно проведення моніторингу й аналізу соціально-економічного розвитку і результатів виконання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетних почалося ще у 2014 р., але належний, систематизований і відкритий звіт про їх реальне виконання досі не оприлюднюється. Незрозуміло, чи є зміни в таких показниках, як коефіцієнт зростання економіки, коефіцієнт локалізації, критична маса галузей та інші, які рекомендується розраховувати для напрямів і галузей смартспеціалізацій [12].

Невіддільним складником стратегій, програм і планів відновлення наголошуються заходи щодо розвитку людського капіталу. Але, на жаль, показники, за якими він оцінюється, мають переважно описовий характер. Вони не поєднуються з критеріями розвитку інших напрямів і не супроводжуються розрахунками його фактичного впливу на стан економіки процесів. Дії щодо його розвитку не узгоджуються з потребами і показниками інших, пов'язаних з ним ресурсів.

Певну недовіру до можливостей оцінювання досягнення показників цілей відновлення і розвитку викликає і кількість індикаторів оцінювання результатів реформ. Більшість із них взаємообумовлені і не можуть бути чітко виокремленими. Вони не обліковуються і не пов'язуються з інституційним

розвитком, тому при плануванні заходів існує необхідність їх попереднього узгодження, поєднання, розробки змісту, структури й опису їх «поведінки». Це сприятиме консолідації економічних показників і соціальних характеристик процесів та їх кількісної інтерпретації.

Інформаційно-аналітичною базою для планування і прогнозування показників відновлення і розвитку регіонів загалом слугують індикатори стійкого й безпечного розвитку. Проблемою розробки індикаторів сталого розвитку займаються Департамент політичної координації та стійкого розвитку ООН, Комісія Організації Об'єднаних Націй з питань сталого розвитку, Науковий комітет з проблем навколишнього середовища та інші. Ця проблема постійно розглядається на міжнародних семінарах і конференціях. На міжнародному рівні розробляються проєкти, які включають численну кількість індикаторів. Склад базових індикаторів поділяють на 3 категорії: індикатори тиску – рушійні сили, які характеризують людську діяльність, процеси і характеристики, що впливають на систему та параметри сталого розвитку; індикатори стану, які оцінюють поточні параметри системи, зміни рівня різних аспектів стійкого розвитку й індикатори реагування, які дозволяють здійснювати політичний вибір або інший спосіб реагування чи зміни поточного стану зовнішніх факторів [13]. Існують пропозиції щодо вживання індикаторів альтернативного розвитку людства (з позиції економічної, соціальної та екологічної складових) та інституційні індикатори, які відображають якість інституційного середовища, якість діяльності суспільних інститутів [14].

Проблеми взаємодії і взаємозв'язку процесів економічної діяльності суб'єктів господарювання й формування умов суспільного виробництва, які визначають його ефективність, формуються в базових надбудовних інститутах державного управління і місцевого самоврядування. Вони встановлюють і обґрунтовують параметри відновлення і результативності плину процесів. Ця інформація стає базою для розробки індикаторів відновлення економіки, прогнозування очікуваних позитивних змін, але досліджень щодо удосконалення системи оцінювання дійсного стану досягнень в економіці поки замало.

В Україні продовжує існувати хибна система організації наукових досліджень. Вони недостатньо пов'язані між собою і здійснюються в незалежних організаціях. Наукові дослідження проводяться в наукових закладах і закладах вищої освіти, їх організація і контроль здійснюється органами державної влади, а застосування результатів покладається на споживачів наукових результатів у різних сферах діяльності. Тому проблемні питання розвитку науки виникають не тільки через недостатнє фінансування, а й у зв'язку з механізмами управління їх результатами, відсутністю чіткої координації і співпраці суб'єктів у науковому середовищі країни.

Науково-дослідні, науково-проєктні, науково-впроваджувальні колективи дослідників, організаційні структури і форми їх побудови існують на всіх рівнях. Хоч вони і мають певні позитивні зміни у виборі нових організаційних форм побудови своєї діяльності, проте потребують підтримки на етапі становлення з боку держави, регіонів, вимагають нових механізмів взаємодії і відносин між органами влади, споживачами інноваційної продукції і створення умов для поширення й застосування наукових результатів територіями. Підтримка спрямування досліджень на нові вектори розвитку і спеціалізації діяльності повинна починати діяти ще на першому етапі. Цим обумовлюється необхідність конкретизації і державної підтримки системи наукових досліджень та їх впровадження.

Під час оцінювання результатів стратегій і планів відновлення важливим є адаптування показників їх оцінювання до проєктів відновлення, за якими вони виконуються. Успіх і ефективність процесів повинна гарантувати досягнення поставлених цілей. Але у звітах про стан результатів виконаних процесів відновлення питання ефективності численної кількості їх проєктів не наводиться. Невідомими залишаються і дані аналізу інституційних перетворень в країні. За результатами аналізу звітів про стан виконання планів і проєктів відновлення та розвитку незрозуміло, і головне – які показники свідчать про досягнення інтересів населення. Показники оцінювання діяльності різних регіонів відрізняються, що не сприяє їх комплексній оцінці загалом у країні.

Прогресивним напрямом розвитку економіки областей розглядається смартспеціалізація. Критеріями її впровадження і розвитку наголошуються ресурси регіонів (фінансові, природні, виробничі, наукові, інноваційні та кадрові), але обґрунтування конкретних галузей чи підприємств для її запровадження мають описовий характер можливостей і очікуваних результатів впровадження. При плануванні відповідних заходів потрібні ресурси, вимірювані не тільки у вартісному виразі, а й у показниках, які відображають матеріально-предметне значення і складові процесів оновлення з відповідними розрахунками. Моніторинг поточних і кінцевих результатів діяльності повинен відповісти на питання – скільки, коли і що здійснено чи вдосконалено, а оцінка результатів повинна мати чітку інтерпретацію. Необхідна інформація і стосовно того, що, скільки, хто і чого досяг (або не досяг). Перелік досягнутих показників, а за їх відсутності – причин і наслідків недовиконання, хто буде відповідати за відсутність очікуваних результатів результати їх досягнення, які заходи слід запровадити для усунення недоліків.

Трансформація оновлення й осучаснення процесів відновлення економіки задля її нової якості повинно всебічно оцінюватись відповідно до раціональності використання всіх видів ресурсів. Показниками раціонального використання ресурсів повинні стати: дотримання встановлених термінів часу на використання і масштаби застосування; неперевищення їх вартості; забезпечення запланованої продуктивності процесів відновлення. Показниками, які можуть свідчити про позитивні зміни стану економіки відновлених систем господарювання, доцільно обирати загальновідомі показники підвищення ефективності діяльності – зростання продуктивності праці, фондівіддачі, рентабельності, матеріаломісткості, матеріаловіддачі, рентабельності основного й оборотного капіталу, прибутку на одного працівника, зниження трудомісткості, діяльності і плинності кадрів. Важливими показниками результатів модернізації процесів повинні розглядатись і показники ефективності системи управління – зменшення питомих витрат на апарат управління і кількості працівників у ньому за рахунок інформатизації і

моделювання процесів управлінської праці, показники організаційної досконалості, показники професійно-кваліфікаційного і компетентнісного рівня працюючих фахівців у структурних підрозділах органів виконавчої влади [15].

Ефективність використання нематеріальних ресурсів поки оцінюється опосередковано. Роль ресурсів у процесах відновлення визначається шляхом оцінювання їх впливу на показники соціально-економічного розвитку і кількісні результати діяльності. Наприклад, у складі інноваційних детермінант розвитку визначається корпоратизація суспільства, яка сприяє формуванню і досягненню спільних інтересів суб'єктів господарювання регіонів і національної економіки, переходу від індивідуальної праці до колективної і спільної реакції на подолання труднощів у реалізації наявних процесів. Але корпоративний простір регіонів поки не має сильних корпоративних утворень й очевидно, що його формування слід розглядати як вектор стану суспільства, як показник використання нематеріального ресурсу, як невіддільний складник відновлення економіки країни і як показник її конкурентоспроможності.

Як особливість процесів відновлення країни повинен розглядатись їх інноваційний рівень. Інноваційна діяльність включає одночасне впровадження сукупності нових знань процесів безпосереднього виготовлення продукції чи послуг; знань інформаційного соціально-економічного і технічного супроводу процесів побудови й відновлення; елементів нової організації, планування, контролю, аналізу й оцінювання плину та отриманих результатів. Урахування змін викликає відповідні процеси оновлення моделей існуючої організації і технологій управлінської праці органів влади в управлінні ресурсами відновлення. При цьому необхідно враховувати несподівані негаразди, які мають місце в організації стратегічного і поточного планування діяльності територіальних громад регіонів. Після точного оцінювання того, що нам слід робити, необхідно оцінити і те, що ми реально маємо для відновлення, які ресурси, як їх можливо узгодити, комплексно поєднати, які у нас для цього є способи і методи, як вони співвідносяться і взаємодоповнюються.

Поняття ресурсів суспільної діяльності є досить усталеним. В наукових дослідженнях його використовують уже декілька століть. Поняття поширювалось одночасно зі збільшенням видів діяльності і тенденціями до їх розповсюдження. Ресурси – основні елементи потенціалу систем, які використовуються для економічного розвитку і досягнення конкретних цілей [16, с. 206]. Комплекс видів необхідних ресурсів, їх обсяг і якість дозволяють отримати уявлення про рівень потенціалу поточних і майбутніх можливостей розвитку, чому сприяє рівень залучення ресурсів і їх якість. Одночасно з трансформаційними змінами в суспільстві відповідно змінювався і склад ресурсів, розширювались напрями й удосконалювались технології їх застосування і методи раціонального нарощення. Тому сьогоденні завдання відновлення стосуються не тільки управління запроваджуваними процесами відновлення, а й визначення і прискореного формування їх ресурсного потенціалу для розвитку кожної території, підвищення здатності територіальних одиниць до збереження наявних і продукування збільшення обсягів нових видів ресурсів.

Розрізняють ресурси двох груп: матеріальні і нематеріальні. До матеріальних ресурсів належать ті з них, які можна побачити, порахувати, організувати їх використання у виробництві товарів (послуг) чи в управлінні, спостерігати споживання. Нематеріальні ресурси – знання, навички, корпоративізм, культура, конкурентоспроможність тощо. Обидві групи ресурсів майже невіддільні, хоча кожна з них і їх елементи мають свої особливості, способи виникнення, формування, споживання і розвитку. Кожний вид ресурсів потребує створення, комбінування, раціонального застосування і формування здатностей впливів на процеси життєдіяльності. Схема моделі формування складників ресурсів як потенціалу діяльності й оновлення наведено на рис. 1.

Кожний вид ресурсів, які формують ресурсний потенціал процесів життєдіяльності і процесів відновлення, мають відповідний склад, структуру, показники оцінювання, напрями призначення, умови ефективного застосування і методи управління. Елементи окреслених ресурсів є водночас і самостійними складниками їх цілісності, мають власну структуру, функції і завдання,

технології створення, формуються з огляду на системне поєднання наукових знань і використовуються для створення інших видів ресурсів і їх спільного застосування в інтересах суспільства.

Рис. 1. Модель формування складників потенціалу ресурсів діяльності з відновлення економіки регіонів

Джерело: складено автором

Ресурси і їх складники мають свої джерела, формуються і розвиваються в процесі життєвого циклу кругообігу: поява → розвиток → затухання → відтворення. Життєвий цикл раціонального існування і використання ресурсів кожного виду вимагає застосування інноваційних методів і підходів до створення їх потенціалу і застосування інструментів управління на кожній стадії. Узагальнення логічної послідовності цього процесу наведено на рис. 2 на прикладі знаннєвих і науково-технічних ресурсів. Вибір цих видів ресурсів обумовлюється тим, що вони відіграють особливу роль у розвитку суспільства, його стану і можливостей, створення гармонії в застосуванні, інноваційному розвитку і забезпеченості. Вони впливають на створення і раціональне виконання всіх інших видів суспільної діяльності і процесів її забезпечення.

Рис. 2. Послідовність процесу створення формування і використання ресурсів

Джерело: складено автором

Ресурсна теорія надає переваги нематеріальним ресурсам, їх інноваційному створенню і розподілу методами застосування окремих ресурсів, їх сукупному використанню у вузьких і широких діапазонах, у внутрішньому і зовнішньому середовищі. Управління відтворенням економіки на державному і регіональному рівнях неможливо побудувати без наявності в усіх сферах діяльності процесів повного ресурсного забезпечення і раціонального використання, особливо нематеріального. Раціональне використання наявних і новостворюваних ресурсів потребує розробки окремої самостійної системи ресурсного відтворення, розвитку й управління її процесами. Створення такої системи повинно будуватись на результатах аналітичного дослідження потреб відновлення економіки регіонів і можливостей власного ресурсного забезпечення, а також мати чіткі відповіді на низку питань: якими ресурсами вони володіють? яка структура елементного складу ресурсів? який стан і обсяг ресурсного потенціалу і його здатності до забезпечення процесів відновлення? які головні фактори впливу на забезпечення

ресурсних потреб відновлення? які суперечності існують у процесах ресурсного забезпечення? як вирівняти (чи створити) надійні стартові умови і можливості повного і своєчасного ресурсного забезпечення відновлення економіки? Кінцевим результатом повинна стати побудова моделі управління ресурсною модернізацією процесів відновлення і розвитку, створення ефективних форм реалізації ресурсного потенціалу.

Сутнісних відмінностей між принципами, методами, технологіями забезпечення ресурсами і управління ними в процесах відновлення в діяльності органів влади на державному і регіональному рівнях немає. Є різні види й обсяги ресурсів, діапазон їх можливостей, повноважень і відповідальності органів влади і працівників, які беруть участь у формуванні і споживанні ресурсів і масштаби їх впливу. Безпосереднє управління ресурсами на всіх рівнях підпорядковується одним і тим самим принципам, а управлінська поведінка буде залежати від особливостей, близькості зв'язків, продуктивності і власності процесів відновлення. Ресурсне забезпечення процесів життєдіяльності і відновлення економіки територій стає особливою функцією місцевого самоврядування, поки кінцеве з'ясування її змісту і методологія вирішення завдань управління невизначені, що не дозволяє тісно пов'язувати стратегічні й поточні завдання відновлення з ресурсними можливостями регіонів, визначати правила і здатності територій до їх динамічного ресурсного розвитку. Ця сфера управлінської і виробничої діяльності повинна розглядатись як відносно самостійна, підлягати плануванню, організації й управлінню.

Для розробки плану ресурсного забезпечення необхідно мати відповіді на такі запитання: яка інформація відображає стан власних ресурсів аналізованої території (об'єкта)? які види ресурсів і їх складників створюють ресурсну базу процесів життєдіяльності регіонів? які напрями процесів використання ресурсів? чи достатнім є якісний стан інформаційно-аналітичного й інформаційного інструментарію забезпечення ресурсної бази регіонів і можливостей їх використання для відновлення? які показники якості власних ресурсів за видами і їх відповідності вимогам процесів життєдіяльності

суспільства використовуються в управлінні ресурсами? яка взаємозамінність, взаємозалежність і взаємодоповнюваність процесів споживання ресурсів? чи визначені показники еквівалентності і взаємозамінності ресурсів, вартості і часу їх ефективного споживання? які напрями здійснення управлінського й організаційного впливу на своєчасне забезпечення ресурсами процесів відновлення? який перелік і зміст можливих управлінських дій і факторів впливу на підтримку рівномірного плину процесів модернізації і відновлення рівноваги в реалізації ресурсних можливостей? хто бере участь в аналітичних дослідженнях ресурсної бази відновлення (керівники, фахівці), яка їх фахова кваліфікація і спеціалізація?

Необхідним є розкриття різновидів сутності, змісту, призначення, стану і середовища використовуваних ресурсів на відновлення і розвиток економіки регіонів і країни загалом, створення умов їх нарощення й ефективного використання. Ці питання повинні вирішуватись на основі результатів науково-прикладних досліджень і розглядатись як невіддільний складник розробки стратегій, програм і планів відновлення і плину процесів життєдіяльності.

Управління створенням ресурсів, їх раціональне використання й нарощення повинно бути виділено в самостійну функцію управління всіма напрямками соціально-економічного розвитку на галузевому, регіональному і місцевому рівнях з обґрунтуванням методів нормування й використання ресурсів та визначенням форм забезпечення механізмами управління ресурсами.

Чутливим індикатором управління ресурсами слід розглядати якість, кількість, рівень і достатність ресурсів, що дозволяє з'ясувати дійсний рівень ресурсних можливостей відновлення і розвитку економіки. Секторальні й управлінські складники відновлення і розвитку економіки регіонів повинні сконцентровуватись не тільки на галузях, які мають достатні ресурси, а й на тих, що забезпечують потреби населення регіонів.

Висновки. Регіональна економіка тісно пов'язана з природничими, демографічними і соціальними особливостями регіонів, складом суб'єктів господарювання, їх спеціалізацією, рівнем кооперації і партнерства. Для

підвищення потенціалів їх відновлення і розвитку, створення умов пришвидшення часу оновлення цих процесів, усі процеси та їх характерні риси, методи господарювання і взаємодії, форми організації діяльності, їх структурні особливості й інфраструктура регіонів повинні бути переглянутими для більшої консолідованості і кластерно-корпоративного інтегрування, що створить умови для інноватизації процесів відновлення.

На період відбудови економіки доцільним є зміна характеру управління, посилення адміністрування і відповідальності учасників та керуючих процесами відновлення. Чинник повної ліквідації безвідповідальності доцільно чітко відобразити в положеннях про структурні підрозділи органів влади, посадових обов'язках керівних посад і виконавців.

Надійне і швидке відновлення й осучаснення економіки регіонів повинно ґрунтуватись на науково обґрунтованій ресурсній концепції, модернізаційній та функціональній мобільності влади і суб'єктів господарювання, тісній співпраці, партнерстві і раціональному використанні усіх видів ресурсів. Необхідна координація удосконалення процесів використання їх потенціалу, застосування ефективних механізмів управління їх створенням і споживанням, спрямування процесів ресурсного забезпечення на синхронізацію і стійку соціальну динаміку соціально-економічних процесів. Потрібен жорсткий контроль корпоративної соціальної відповідальності за створенням і збереженням ресурсів.

Розглянуті в дослідженні види ресурсів (за групами матеріальних і нематеріальних ресурсів) дозволяють визначити їх як фактори довгострокового зростання економіки на місцевому, регіональному і національному рівні. Дієвим кроком управління ресурсами повинні стати процеси проектування ресурсного забезпечення потреб відновлення економіки країни в межах життєвого циклу, формування умов їх динамічних позитивних змін і інтеграції для забезпечення системної цілісності розвитку економіки.

Зроблені в дослідженні висновки поглиблюють увагу до ресурсного забезпечення процесів відновлення й обґрунтовують доцільність доповнення

стратегій і планів відновлення, що розробляються, розділом «Ресурсне забезпечення запланованих заходів» з побудовою моделей управління ресурсами.

Перспективами подальших досліджень повинно стати формування системи діагностики стану, конкурентоспроможності й умов розвитку і достатності ресурсів з визначенням потенціалу кожного виду, на основі чого можливо визначати інноваційні та інвестиційні аспекти ресурсного забезпечення відновлення економіки країни.

Література

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://surl.li/agspat>
2. Аудит економіки України 2030. Київ: Кабінет Міністрів України, 2020. 123 с. URL: <https://surl.li/pezknd>
3. Ukraine Facility 2024-2027: програма фінансової підтримки України від Європейського союзу. URL: <https://surl.li/jormsr>
4. «Фінансовий Рамштайн» у Берліні. Як Україні допомагатимуть із ППО в обмін на реформи. Офіційний сайт Politerno. URL: <https://surl.li/hwwfvt>
5. План пріоритетних дій Уряду на 2025 рік: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2025 р. № 131-р. URL: <https://surl.li/ndxkpb>
6. Єдина геоінформаційна система здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад: веб-партал. URL: <http://gisrr.mtu.gov.ua>
7. Бобровська О. Ю. Ресурсна теорія в проекції на розвиток територіальних громад. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. Вип. 1(19). URL: <https://surl.li/hsfvmk>
8. Державна Стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 рр.: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://surl.li/uuazxe>
9. Стратегія розвитку Дніпропетровської області до 2027 року. Офіційний сайт Дніпропетровської обласної військової адміністрації. URL: <https://surl.li/jdefcs>

10. Чорногуб Н. Яких даних не вистачає бізнесу та громадськості у 2025 році. *Економічна правда*. 7 березня 2025 р. URL: <https://surl.lu/tecauz>
11. Офіційний сайт open budget. URL: <https://surl.li/bimlne>
12. Методичні рекомендації щодо застосування смартспеціалізації на регіональному рівні: затверджено наказом Міністерства економіки від 10 червня 2024 р. № 14563. URL: <https://surl.lu/plqnvvd>
13. Ємець Л. О. Застосування міжнародних індикаторів стану навколишнього середовища та перспективи їх використання в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Т. 2. Вип. 4(25). С. 28-32. URL: <https://surl.li/xtcidy>
14. Зайцева Л. О. Класифікація індикаторів оцінки сталого розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. Т. 31(70). № 4. С. 75-80. URL: <https://surl.li/opmrew>
15. Бондаренко Л. І. Теоретико-методичний підхід до оцінювання організаційно-управлінської зрілості структурних підрозділів органів виконавчої влади. *Держава та регіони*. 2023. № 1(79). С. 69-78. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.1.11>.
16. Економічна енциклопедія; відповід. ред. С. В. Мочерний. Київ: Академія. Т. 1, 2000. 863 с.

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “National Economic Strategy for the Period Until 2030”, available at: <https://surl.li/agspat> (Accessed 25 March 2025).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution “Audit of the Economy of Ukraine 2030”, available at: <https://surl.li/pezknd> (Accessed 25 March 2025).
3. Ukraine Facility (2024), “The Ukraine Facility 2024–2027 is the European Union’s financial assistance programme for Ukraine”, available at: <https://surl.li/jormsr> (Accessed 25 March 2025).
4. Politerno (2024), ““Financial Ramstein” in Berlin. How Ukraine will be assisted with PDO in Exchange for Reforms”, available at: <https://surl.li/hwwfvt> (Accessed 25 March 2025).
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2025), Resolution “Government Priority Action Plan for 2025”, available at: <https://surl.li/ndxkpb> (Accessed 25 March 2025).

6. Unified geoinformation system for monitoring and evaluating the development of regions and territorial communities (2025), available at: <http://gisrr.mtu.gov.ua> (Accessed 25 March 2025).

7. Bobrovs'ka, O.Yu. (2018), "Resource Theory in the Projection of the Development of Territorial Communities", *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka*, vol. 1(19), available at: <https://surl.li/hsfvmk> (Accessed 25 March 2025).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "State Strategy for Regional Development for 2021-2027", available at: <https://surl.li/uuazxe> (Accessed 25 March 2025).

9. Dnipropetrovsk Regional State Administration (2025), "Development Strategy of Dnipropetrovsk Region until 2027", available at: <https://surl.li/jdefcs> (Accessed 25 March 2025).

10. Chornohub, N. (2025), "What Data Do Business and the Public Lack in 2025", available at: <https://surl.lu/tecauz> (Accessed 25 March 2025).

11. Open budget (2025), available at: <https://surl.li/bimlne> (Accessed 25 March 2025).

12. Ministry of Economy of Ukraine (2024), "Methodological Recommendations for the Application of Smart Specialization at the Regional Level", available at: <https://surl.lu/plqnvd> (Accessed 25 March 2025).

13. Yemets', L.O. (2018), "Application of international indicators of the state of the environment and prospects of their use in Ukraine", *Prykarpats'kyj iurydychnyj visnyk*, vol. 2, no. 4 (25), pp. 28-32, available at: <https://surl.li/xtcidy> (Accessed 25 March 2025).

14. Zajtseva L.O. (2020), "Classification of indicators assessments of sustainable development", *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernads'koho*, vol. 31 (70), no. 4, pp. 75-80, available at: <https://surl.li/opmrew> (Accessed 25 March 2025).

15. Bondarenko, L.I. (2023), "Theoretical and methodological approach to assessing the management maturity of structural units of executive bodies", *Derzhava ta rehiony*, vol. 1 (79), pp. 69-78. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.1.11>.

16. Mochernyj, S.V. (2000), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia], vol. 1, Akademiia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2025 р.